

ТИПИЧНИ ГРЪШКИ

ВЪ ПИСМЕНИТЪ РАБОТИ НА СРЪДНОШКОЛНИКА

Българският сръдношколникъ не може напълно да овладѣе писмения езикъ. Леки или груби грѣшки въ неговитѣ писмени упражнения показватъ, че той трѣбва да работи повече надъ своя стилъ и правописъ. Часть отъ грѣшкитѣ сж свойствени на отдѣлни ученици. Други се дължатъ на родното наречие, а трети сж общи, характерни за мнозинството ученици. Тѣзи типични грѣшки сж твърде важни и трѣбва да бждатъ премахнати. Бърка се употрѣбата на дадени букви, като се замѣняватъ съ други, та се измѣня смисъла на думата или просто се обезначава тя по съдържание. Други грѣшки засѣгатъ формата на думата: глаголъ се записва тѣй, че се превръща въ сжщественително име. Така напр. 3 л. ед. ч. сег. вр. на глагола чувствувамъ се пише чувства (той чувства, че е неразположенъ), вмѣсто правилното чувствува. Разликата и откъмъ форма, и откъмъ смисълъ е твърде значителна, а грѣшката е непростима. Трета група грѣшки изопачаватъ строежа на българската речъ, изкривяватъ синтактичния редъ на думитѣ.

Грѣшкитѣ ще бждатъ отстранени само тогава, когато ученикътъ внимателно чете образцови откъмъ езикъ творби, за да се проникне отъ особеноститѣ на писмения езикъ, та да станатъ тѣ за него привычка. За да улеснимъ сръдношколницитѣ въ това отношение, изтъкваме ония грѣшки, които смѣтаме за общи.

Замѣна на гласни. Спомаг. гл. съмъ въ 3 л. мн. ч. сег. вр. правилно трѣбва да се пише *сж*. Ученицитѣ, обаче, го пишатъ двойко: *са* (такава дума нѣма въ български езикъ!) и *съ*. Първото е безсмислица, а второто е предлогъ! Грѣшката е груба и не само формална, но засѣга значението на думата, измѣнява смисъла на фразата.

Особено груби сж грѣшкитѣ, когато се членуватъ имената въ мн. ч. Тукъ става смѣсване на глаголи съ имена и личното окончание на глагола се взема за членъ. Това е основна грѣшка на сръдношколника.

а) Членътъ въ мн. ч. трѣбва да се пише *тъ*: нашитѣ, ученицитѣ, епохитѣ. Много ученици, обаче, пишатъ нашите, учениците, епохите. Смисълътъ, наистина, не се промѣня, но се осакатява външниятъ видъ на езика.

б) Обратно, вмѣсто да се пише правилно личното окончание на глаголитѣ въ повелително наклонение — *те* — пише се като членъ за мн. ч. — *тъ*. Тѣй: пишетѣ, ученици!. Елатѣ, деца!. Млъкнетѣ бе,

хора!. Въ случая глаголитъ (добивать форма на имена и външниятъ видъ на думитъ се загрозява.

Разликата между единствено и множествено число на имената е всъкога ясна. Глаголътъ веднага дава да се разбере, дали трѣбва да се напише нѣкой или нѣкои (Нѣкои герои на Каравеловитъ повести не сж обрисувани тенденциозно. Нѣкой хлопа на вратата). Ученицитъ систематично смѣсватъ формитъ за единствено и множествено число. Така ед. ч. на производнитъ отъ кой трѣба да се пише нѣкой, всѣкой, който, т. е. съ *й*. Въ случая *й* е характерна за единствено число въ всички мѣстоимения и сжществ. имена, които окончатъ на и: мой, твой, покой, случай, обичай (сжщ. им.) (Тѣй трѣбва да се пишатъ и формитъ на повелителното наклонение при глаголитъ: стой! обичай! дай! викай! Само че тукъ *й* се запазва и въ множествено число: стойте! викайте!)

Въ мн. ч. *й* (като окончание) трѣбва да се замѣня редовно съ *и*: Кои заминаха? (Кой замина?). Нѣкои писатели предпочитатъ сюжети отъ миналото (Нѣкой день ще дойда у васъ). Дейцитъ на Възраждането бѣха хора, които устояха на всички прѣчки и страдания въ борбата за култура и свобода. (Човѣкътъ, който дойде, не е тукашенъ). — Отъ всѣкой мн. ч. гласи всички.

Смѣсването на *й* съ *и* и обратно изобилстаува при притежателнитъ мѣстоимения: мой, твой, свой. Даденитъ форми сж за ед. ч. Въ мнж. ч. тѣ трѣбва да се пишатъ: мои (тѣ), твои (тѣ), свои (тѣ). Неправилно сж написани подчертанитъ мѣстоимения въ следнитъ изречения: „Друмевъ се явява въ една епоха, когато българския (тѣ) народъ е по узрѣлъ и рисува нѣкой отрицателни страни на българитъ въ лицето на свойтѣ герой.“ „Раковски помѣствалъ въ свойтѣ вестници статий, съ който нападалъ грѣцкото духовенство“. И въ дветѣ изречения подчертанитъ думи трѣбва да се напишатъ правилно така: нѣкои, своитѣ герои, своитѣ, статии, които.

Ясно е, че смѣсването се отнася и до ония сжществителни имена и наречия, които въ ед. ч. окончатъ въ м. р. на *й* (обичай, случай) или въ ж. р. на *и* (я), (е) я: сждия, змия, идея, стая. Правилно мн. ч. отъ тѣхъ се пише: обичаи, случаи, сждии, змии, идеи, стаи.

Неправилната замѣна на гласнитѣ букви особено се практикува въ наставкитъ на нѣкои сжщ. или прилаг. имена.

Тѣй, понеже изговорътъ на суфикса *ѣк* се доближава до *ак*, неправилно се пише: петакъ, упадакъ, мозакъ, блѣсакъ, недостатакъ, излишакъ, рѣдакъ, плитакъ, нисакъ. Правилно трѣбва да се пише: петѣкъ, упадѣкъ и пр. Петакъ означава монета, а петѣкъ — петия день на седмицата.

Наречието нататъкъ (правилно) — погрѣшно се пише нататакъ.

Същата погрѣшна замѣна на *ъ* съ *а* наблюдаваме въ абстрактнитѣ имена на изѣмъ: идеализъмъ, егоизъмъ, оптимизъмъ, архаизъмъ, неологизъмъ. Неправилно ¹⁾ се пише: реализамъ, романгизамъ, идеализамъ и пр. Всички тѣзи думи и тѣмъ подобнитѣ изпускатъ *ъ*, когато се членуватъ. Тогава трѣбва да се казва и пише: реализмътъ, романтизмътъ, идеализмътъ, а не реализъмътъ, романтизмътъ, идеализъмътъ и пр.

Въ коренитѣ на нѣкои думи правилното *у* се замѣнява съ *о*: тукъ се правятъ чести грѣшки, като се пише *колтурна, колтурно, ходожественъ, постиня*. А трѣбва да се пише *култура, художественъ, пустиня*. Сравнително по рѣдки сж случаитѣ, когато погрѣшно се пише *у* вм. *о* (тази грѣшка се дължи на фонетичнитѣ свойщини на нѣкои източнобългарски говори, кждето *о* се изговаря като *у*: *учй* (вм. *очи*), *кугá* (вм. *кога* и пр.).

2. Изхвърляне на букви (гласни и съгласни).

Съкращаване на съчетания и окончания се практикува най-вече при *ст.* и *ств.*

Окончанията *остъ* и *остъ* за имена отъ ж. и м. р. редовно се съкращаватъ отъ нѣкои ученици въ *осъ* и *осъ*. Вмѣсто правилното *необходимостъ, радостъ, независимостъ*²⁾ за ж. р. и *мостъ, лостъ, постъ, гостъ* за м. р. неправилно се пише *необходимось, радось, независимось, мось, посъ, лось, гось*³⁾.

Съчетанието *ст* се съкращава въ *с*. Вмѣсто да се пише правилно *известенъ, добросъвестенъ, честенъ*, неправилно се пише *извесенъ, (известие, известявамъ!), добросъвесенъ (съвестъ), чесенъ (честь, честитъ!), „Нещасна фамилия“, (нещастие)!*

Тѣй сжщо съчетанието *ств* се съкращава въ *св*. Това става въ глаголи на увамъ: *действувамъ, чувствувамъ*. При тѣзи глаголи се прави двойна грѣшка. Съкращава се съчетанието, съкращава се и думата съ една сричка! Пише се погрѣшно: „*Паисий чусвалъ* тежкото положение на българския народъ“, а глаголътъ е *чувствувамъ!*

Изпускане на съгласни наблюдаваме при членуването на имената отъ ж. р., окончаващи на съгласна. Така, пише се *радоста* или *радосьта* вм. *радостъта, скръбъта*. А често се срѣща и пълно обезобразяване на членуването: *любовтъта* вм. *любовъта, радосьтта* вм. *радостъта*.

Изпускане на гласна срѣщаме при притежателнитѣ мѣстоимения: *нашъ, вашъ*. Тукъ се правятъ две грѣшки, които произтичатъ една

¹⁾ Обратнo, пише се погрѣшно *мъкъръ* вм. *макаръ!*

²⁾ Неправилно пъкъ се пише *осъ* вм. *осъ*.

³⁾ При това осакатяване на думитѣ се пише, *радось, независимось, позъ, гозъ, гозти* (гости).

отъ друга. Правилно тѣзи мѣстоименія се пишатъ: нашата, вашитѣ. Ученицитѣ ги пишатъ: вашта, наштѣ. Отъ тукъ вече е лесно да се напише наща, ващѣ, — думи, каквито не съществуватъ въ книжовния ни езикъ.

Накрай нека отбележимъ още три типични случая.

Подражание, подражава често се употрѣбятъ. Обаче, се пишатъ неправилно: подържание, подържава, подържание, подържава или дори подържане, подържа.

Отрицателната частица *не* не се слива съ глагола, по правило. Правилно е да се пише: не можеха, не искахъ, не знаехъ. Пogrѣшно се пише: неможеха, неискахъ, незнаехъ. Наопаки, слѣто трѣбва да се пишатъ прилагателнитѣ, наречията и съществителнитѣ имена, които започватъ съ отрицателна частица: невежественъ, неприличенъ, невестелъ, нехайно, неточно, неправда, незнание, невнимание и др.

Думата без платно се пише неправилно — безъ платно.

Другъ пътъ ще изтъкнемъ нѣкои грѣшки въ синтактично и стихно отношение.

ЦВ. МИНКОВЪ

ПРЕГЛЕДЪ

З. ФУТЕКОВЪ. Речникъ на чуждитѣ думи и на мжчно разбираеми български.

София, 1926, стр. XVI + 624. Цена 70 лева.

Едно кокетно издание, малък форматъ, съ много дребни печатни букви и на хубава хартия. Речникътъ съдържа не само чужди думи, употрѣбавани въ книжовния ни езикъ, но и: а) мжчно разбираеми български думи — твърде малък брой; б) собствени имена на знаменити люде — писатели; в) собствени географски имена; г) митологични имена; д) латински изрази; е) съкращения съ инициали и най-после ж) отдѣленъ „Справочникъ по българска история и литература.“ Авторътъ е искалъ да вмѣсти въ речника си отъ всичко по малко, и затова ни единъ отъ посоченитѣ 7 стрѣка не сж пълни — поне относително. Идеята на г. З. Футековъ да вмъкне въ своя речникъ и наши, непознати на всѣки

български четецъ, думи е сама по себе хубава, обаче той не я приложилъ задоволително. Футековъ самъ признава въ предговора си, че тази частъ не претендира на пълнота и завършеностъ.* Ако бѣше положилъ повечко трудъ; ако бѣше се справилъ съ българскитѣ речници на Найдентъ Геровъ, Дювернуа, Вайганда, Н. Маркова, можеше тази частъ да му бжде по-пълна.

Всѣки речникъ е толкова по-полезенъ, 1-во, колкото е по-пълненъ, и 2-ро, колкото по-вѣрни и точни тълкувания дава. Човѣкъ изпитва негодувание, дори ядъ, когато потърси въ речника нѣкоя непозната дума, и не я намѣри. Четете, напримеръ, книга или вестникъ и срещнете думитѣ: амюзантенъ, бризъ-бисъ, дискболъ, долменъ, ехидна, инфлация, пагинация. пафти, пастораленъ, имиграция, поганство, пройдоха и др. потърсватъ тия думи въ речника на г. З. Футековъ и не